

УДК 343.13

ГЕНЕЗИС ІНСТИТУТУ СУДОВИХ ВИТРАТ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

GENESIS OF INSTITUTE OF LEGALEX PENSES IN CRIMINAL REALIZATION

Поліщак Н.І.,

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті розкрито історичний розвиток інституту процесуальних витрат у кримінальному провадженні, виокремлено основні риси цього інституту у різні історичні періоди. Досліджено закріплення інституту процесуальних витрат у нормативно-правових актах певних історичних періодів.

Ключові слова: інститут судових витрат, історичний розвиток інституту судових витрат.

В статье раскрыто историческое развитие института процессуальных расходов в уголовном производстве, выделены основные черты этого института в разные исторические периоды. Исследовано закрепление института процессуальных расходов в нормативно-правовых актах определенных исторических периодов.

Ключевые слова: институт судебных расходов, историческое развитие института судебных расходов.

The article reveals the historical development of the institution of procedural costs in criminal proceedings, highlights the main features of this institution in different historical periods. Studied the binding of the Institute of procedural costs in the legal acts of certain historical periods.

Key words: institute of legal costs, historical development of the institute of court costs.

Актуальність теми. Інститут судових витрат, як і будь-який інший інститут чи явище, має довгий шлях становлення, на кожному етапі якого йому характерні певні риси та особливості. Власне, питання дослідження генезису інституту судових витрат є актуальним і має велике значення, зокрема, для вирішення питань, які пов'язані з удосконаленням чинного законодавства, що регулює ці питання. Розвиток цього інституту залежить від розвитку системи судочинства на певному етапі, починаючи із першого нормативно-правового закріплення в «Руській правді» й подальшого закріплення його в наступних пам'ятках права, які діяли на території України в різні періоди. Видається, що метою існування цього інституту в різні періоди було наповнення державної казни, забезпечення здійснення судочинства, а також відшкодування учасникам понесених витрат.

Взагалі історія становлення інституту процесуальних витрат відноситься ще до часів римського права. Проте в даній статті розглядається інститут процесуальних витрат, виходячи із періодів перебування України у складі різних держав, зокрема Польщі, Російської імперії, Австро-Угорщини, коли на її території діяли різні правові системи. Так, термін «судові витрати» почав вживатись у другій половині XVIII ст. [1, с. 354–358]. Тоді як в період існування Київської Русі (X–XIII ст.) основним джерелом права була «Руська правда», за якою процес носив змагальний характер, а розмежування між кримінальним і цивільним процесами не було, так званий прообраз «кримінально-процесуальних витрат» у ній таки існував. Так, наприклад, у ст. 86 «Руської правди» передбачено розміри судового мита при застосуванні заліза, зокрема: 40 куп залізного (в державну казну); 5 куп мечнику (судовому чиновнику) і половину чривнидетському (тобто судовому виконавцю, який проводить випробування) [2, с. 86].

У період Литовсько-Руської доби (XIV–XVII ст.), як зазначив відомий вчений Ярослав Падох (Босняк), «розсуджуючи спір, суд водночас накладав на сторону, що програла, обов'язок заплатити судові кошти. Був це передовсім «пересуд», або «пам'ятне», плачене судові стороною, що виграла. «Пам'ятне» – це залишок того часу, коли вирок не списувано і не записувано в книги, і тягар майбутнього доказування його змісту лежав на суддях і на їх пам'яті. До судових коштів належали ще: «вижове» або «вижоване» – оплата вижем за оглядини слідів порушення права; «оглядне» – за оглядини іншими особами; помилкове возному і вижове за подорожі з урядовими до-рученнями та оплати, пов'язані з ув'язненням: «потюрмне», «поланцюжне», «поколодне» [3, с. 62–63]. Зокрема, цей науковець вживає термін «судові кошти», охоплюючи ним перелічені вище витрати. У Статуті Великого Князівства Литовського 1588 р. такі витрати були передбачені у Розділі 4, ст. ст. 12, 18, 31 [4, с. 102]. Крім того, судовий процес того часу носив приватно-правовий характер, і не було розмежування між цивільним і кримінальним процесами, тому до кримінально-процесуальних витрат варто було б віднести і витрати на порушення справи, а також за безпідставне порушення кримінальної справи [4, с. 133].

У період Козацько-Гетьманської держави, зокрема, у першій половині XVIII ст., з'являються «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. Зокрема, у цьому Кодексі, а саме у главі 7, артикулі 7 п. 1 визначено порядок оплати послуг писарів, канцеляристів за виписки із судових документів. В артикулі 9 цієї ж глави детально врегульовано порядок оплати праці возного за вручення різного роду судових документів (якщо це пов'язано з виїздом за межі населеного пункту) з визначенням суми витрат за кожен «верету» дороги; огляд; винагороди свідка,

який прибув свідчити у суді [5, с. 94]. Тоді як в статті 22 п. 2 глави 7 визначено порядок і розміри тюремної плати за «ланцюгове», «колодочне», «ручне», «ніжне» ув'язнення, на свічки, дрова, замки та інші потреби. Передбачено випадок, що у разі виправдання засудженого тюремну плату оплачує той, за чиєю скаргою він був засуджений [5, с. 105]. Врегульовано також порядок тюремної плати у разі втечі засудженого та після його розшуку. У главі 8 Кодексу, зокрема, в статтях 2 п. 2 [5]; арт. 35 п. 8 [5, с. 151]; арт. 36 і 38 [5, с. 155], визначено розмір витрат за безпідставний виклик до суду, за безпідставне порушення справи чи безпідставну апеляцію, причому у двох останніх випадках визначався розмір витрат як суду, так і обвинуваченого. В статті 40 цієї глави окремо закріплено обов'язок обвинуваченого повернути стороні, яка виграла справу, витрати на харчування за час, коли розглядалася справа, витрати на папір, на плату писарям, возним та іншим судовим службовцям у розмірі, передбаченому в главі 7. Сторона, яка виграла справу, повинна була подати до суду заяву з перерахованими витратами, а суд мав їх розглянути, перевірити і присудити ці витрати з винного [5, с. 151–156].

У період перебування українських земель у складі Російської імперії, питання про судові витрати регулювалось у Законах «Про судочинство у справах про злочини і проступки», зокрема, у главі 3, яка називалася «Про витрати у зв'язку з провадженням кримінальних справ». Тобто тут вперше було присвячено окремий розділ витратам, пов'язаним із здійсненням провадження у кримінальній справі. У ст. 25 цього Кодексу закріплювалося правило, згідно з яким досудове слідство й судовий процес у кримінальних справах є безкоштовними. Разом з тим у ст. 26 зазначалося, що всі витрати на розслідування кримінальних справ, як наприклад: а) кошти, витрачені на перевезення й утримання в дорозі осіб, відряджених губернським начальством для розслідування; б) витрат свідкам на дорогу і за відірив від звичайних занять; в) інші подібні витрати, повинні бути стягнуті з винних. З цього переліку виключалися і приймалися на рахунок казни кошти, витрачені на харчування засуджених, на їх перевезення та інші витрати у зв'язку з провадженням слідства, якщо такі справи закривалися, не доходячи до суду. Згідно ст. 27–29 цієї глави передбачено обов'язок особи, яка проводить слідство, чітко визначати розміри витрат у справі і під час направлення справи до суду інформувати останнього про них. Ст. 30–33 визначали порядок вирішення у вироку питання про витрати, порядок звернення такого вироку до виконання та про звільнення виправданого від обов'язку покрити кримінально-процесуальні витрати [6, с. 7–9].

Щодо норм, викладених у Законах «Про судочинство у справах про злочини і проступки», то, як зазначали науковці Н.О. Сидорова і Ю.В. Мещеряков, вони були недостатньо визначеними, і така невизначеність призводила до неправильного застосування норм про кримінально-процесуальні витрати слідчим і судом, до нехтування правом незможних учасників кримінального процесу на відшкодування понесених ними витрат у зв'язку з участю у провадженні кримінальної справи, а іноді навіть і до цілеспрямованих зловживань з метою особистої вигоди [7, с. 61–63].

Згідно судово-правової реформи 60-х років XIX ст. у Російській Імперії (у складі якої перебувала більша частина території сучасної України), можна назвати чотири кодекси: 1) Статут цивільного судочинства; 2) Статут кримінального судочинства; 3) Статут діяльності судових установ 4) Статут про покарання, що накладаються мировими судьями, котрі були затверджені 20 листопада 1864 р. Власне, як слушно відзначали науковці Т.У. Воробейнікова і А.Б. Дубровіна, статuti проголосили ряд буржуазно-демократичних принципів: незалежність суду від адміністрації, гласність, змагальність, усність процесу [8, с. 44]. У Статуті кримінального судочинства не було

системи формальних доказів і розмежування підсудності за станами, вводився інститут судових слідчих та судових виконавців – судових приставів. Що стосується кримінально-процесуальних витрат, то в Статуті кримінально-процесуальним витратам окрема увага (самостійна глава) приділялася у книзі першій, яка визначала порядок здійснення судочинства в мирових судових установах, кримінально-процесуальним витратам була присвячена глава 11, яка називалася «Про судові витрати» і включала вісім статей (192–199) [9, с. 236]. У ст. 192 цієї глави закріплювалося право експерта на винагороду (шляхові витрати); виклик повісткою для участі у справі, а ст. 193 передбачала право свідка на відшкодування витрат, пов'язаних з явкою, якщо він подолав шлях понад 50 верст, розмір такої винагороди (так звані шляхові – 3 копійки «на кожен версту і 25 копійок добових»). Розмір винагороди перекладачів, експертів і спеціалістів, які залучалися до участі у процесі, визначався правилами, передбаченими Статутом цивільного судочинства. Згідно зі ст. 194 Статуту кримінального судочинства, оплата судових витрат покладалася: 1) на обвинувача, якщо обвинувачення визнані необґрунтованими; 2) на обвинуваченого, якщо він визнаний винним. У наступних статтях визначалася доля кримінально-процесуальних витрат. У випадках, коли злочин вчинено декількома особами, у співучасті, у випадку нествановленості винних чи їх матеріальної неспроможності; про витрати, які утворилися в результаті неявки однієї із сторін в судові засідання. У ст. 198 закріплювався принцип безкоштовності кримінального процесу в мирових судових установах. Так, в примітці до ст. 199 передбачалося, що стягнення, які накладалися за неявку за викликом мирового судді без поважних причин, звертали на облаштування місць ув'язнення в мирових дільницях. Останнє положення, як видається, було особливо позитивним і заслуговує уваги з міркувань підвищення ефективності застосування норм про кримінально-процесуальні витрати на практиці.

Також положення про кримінально-процесуальні витрати міститься у книзі другій Статуту кримінального судочинства, у якій визначався порядок провадження в загальних судових установах, зокрема у розділі 6, главі 4 «Про судові витрати», яка налічувала 24 статті (976–999) [9, с. 280–282]. Так, у статті 977 уже чітко визначалася структура кримінально-процесуальних витрат. Зокрема, до них входили: 1) кошти на дорожні витрати осіб, які відправлялися для проведення слідчих дій; 2) винагорода експертів, перекладачів, свідків та інших осіб, які залучалися до участі у процесі; 3) витрати на зберігання, пересилання і дослідження речових доказів; 4) на проведення хімічних і технічних досліджень; 5) на друк у відомостях різних оголошень. У ст. 978–985 детально регламентувався порядок і розміри відшкодування витрат, пов'язаних з явкою (дорожніх і добових), і винагороди експертам, перекладачам, фотографам за їхню працю; порядок оплати витрат, пов'язаних з явкою, свідків та інших осіб, які залучаються до процесу, а також поліцейських та інших осіб, на яких покладено обов'язок виявляти злочинні діяння, військовослужбовців, священників; порядок відшкодування витрат за використання хімічних реактивів під час проведення досліджень; на упакування речовин, які підлягають хімічному дослідженню; на друкування оголошень у пресі.

Варто зазначити, що окрему увагу слід приділити і положенню, закріпленому у ст. 986 і 987, за якими винагорода експертам, свідкам та іншим особам виплачувалася за рішенням того суду, на розгляд якого надійшла справа, не інакше як за вимогою особи, яка має право на винагороду. Якщо ж така особа до оголошення вироку не заявила вимоги про відшкодування витрат, то вважалося, що вона відмовилася від винагороди. У ст. 990–993 регулювався порядок стягнення кримінально-процесуальних

витрат з кількох винних при співучасті у злочині. Окрім того, допускалася солідарна відповідальність, якщо головні винуватці були неспроможні відшкодувати кримінально-процесуальні витрати. Також зазначалося, що хоча й розмір витрат і хто їх зобов'язаний був відшкодувати мав визначатися у вироку, детальний розрахунок кримінально-процесуальних витрат, із вказівкою на які цілі вони проведені, мав робитися в окремій ухвалі, що приймалася після проголошення вироку. В інших статтях визначався порядок оскарження рішення про кримінально-процесуальні витрати, випадки, за яких кримінально-процесуальні витрати не стягувалися, а також коли вони зараховувалися на рахунок казни. Крім того, визначався порядок відшкодування кримінально-процесуальних витрат за умови, якщо судом було постановлено рішення стягнути із винної особи винагороду за заподіяну нею шкоду, збитки або образи. У ст. 776 зазначалося, що суд, крім вирішення питання про винність і покарання, повинен вирішити ще деякі інші питання, зокрема, про відшкодування кримінально-процесуальних витрат. У ст. ст. 121–122 говорилося про кримінально-процесуальні витрати у разі неявки однієї із сторін, а у ст. ст. 592, 643, 676 – у разі неявки обвинуваченого, свідка чи присяжного засідателя. Отже, аналізуючи норми Статуту, вбачаємо, що питання регулювання процесуальних витрат мало системний характер і є більш наближеним до сучасного.

Певні особливості мало кримінальне процесуальне законодавство, що застосовувалося в західноукраїнських землях. Зокрема, у зв'язку із поступовим поширенням на їх територію чинності австрійського права закономірно цей процес охопив і законодавче забезпечення кримінального судочинства. Так, Кримінально-процесуальний кодекс 1873 р., який складався із 27 розділів та налічував 474 статті, поширював свою чинність на всю територію імперії [10, с. 152]. Згідно цього Кодексу, виплата судових витрат у кримінальних справах зазвичай покладалася судовим вироком на засуджену особу (§389 КПК 1873 р.). Так, засуджений мав право, вносячи заяву про відкликання вироку до Вищого крайового суду, клопотати про перегляд пункту про судові витрати. Водночас пункт про судові витрати міг бути оскарженим окремою заявою до Вищого крайового суду (§392 КПК 1873 р.) [11, с. 627–628].

Що стосується інституту кримінально-процесуальних витрат у радянські часи, то він регулювався різними нормативно-правовими актами. Зокрема, можна назвати Інструкцію для народних слідчих, затверджену Міжнародним комісаром юстиції у 1919 р. у Житомирі. Зокрема, кримінально-процесуальним витратам була присвячена глава 4 розділу III [12, с. 252–257], де визначалася доля кримінально-процесуальних витрат під час провадження досудового слідства. Зокрема, параграф 209 Інструкції встановлював, що судовими витратами, пов'язаними із провадженням досудового слідства, визнаються: 1) винагорода свідків, спеціалістів, перекладачів та інших осіб; 2) витрати на зберігання речових доказів та на проведення хімічних досліджень. У наступних параграфах містилися деталізація норм, викладених у параграфі 209, а саме, згідно з параграфом 21, винагорода свідків визначалася із розміру дійсної вартості проїзду до місця виклику для допиту і добох. Відповідно до параграфів 211 і 212, винагорода спеціаліста, перекладача та інших осіб визначалася залежно від часу, затраченого на експертизу, переклад чи іншу роботу, а також розміру дійсної їх вартості, проїзду і добох. Крім того, параграф 213 уточнював, що винагорода за проїзд і добові вищевказаним особам визначалися лише у випадку їх виклику на відстань понад 10 верст. Тоді як параграфи 214 і 215 регулювали порядок визначення розміру винагороди і добох за проїзд до місця виклику і назад. Параграф 216 закріплював положення, згідно з яким витрати на упаковання і пересилання речовин, які підлягали хімічному дослідженню, а також на пересилання інших

речових доказів сплачувалися за місцевими цінами на витрачені для цього матеріали, вози та робітників. Відповідно до параграфа 219, після отримання вимоги про винагороду або відшкодування кримінально-процесуальних витрат слідчий складав: 1) мотивовану постанову про винагороду даної особи на підставі відповідних документів і власного міркування про кількість грошей, які підлягали видачі; 2) розрахунок про кримінально-процесуальні витрати у справі, не чекаючи закінчення досудового слідства і рішення народного судді. Параграф 220 визначав, що кількість винагороди, яка підлягала видачі даній особі, за поданням слідчого визначалася народним суддею із спеціального кредиту, який передбачався на такі цілі [12, с. 255–257].

Вже у 1920 р. в Харкові було прийнято «Положення про народний суд Української Радянської Соціалістичної Республіки», у якому містився розділ «Про судові мито і судові витрати» [13, с. 272]. Відповідно до ст. 82 цього Положення, ніяке мито і судові збори у цивільних і кримінальних справах не стягувалися, але судам належало право накладати на сторони штраф на користь держави за недобросовісний позов або недобросовісний спір, а також присуджувати на користь виправданої сторони понесені нею збитки і витрати. Тоді як у 1921 р. приймається нова Інструкція для народних слідчих, в якій кримінально-процесуальним витратам була присвячена глава 4 [14, с. 299–300]. Норми цієї глави майже повністю повторювали правила, викладені в Інструкції для народних слідчих 1919 р., проте в них було розширено склад витрат на проведення досліджень (крім хімічних і технічних, додавалися медичні та ін.). Змінювався порядок визначення розміру добох: вони визначалися з розрахунку 1/30 мінімальної тарифної ставки в день за весь час, протягом якого викликана особа була відірвана від своїх звичайних занять, якщо вона не перебувала на службі. Для осіб, котрі перебували на службі, добові визначалися з розрахунку 1/30 отримуваного ними у місяць окладу (ст. 194). Крім того, згідно зі ст. 198 нової Інструкції, кримінально-процесуальні витрати оплачувалися вже не народним суддею, а слідчим із спеціально виділеного для цієї мети кредиту.

Перший кримінально-процесуальний кодекс Української Соціалістичної Радянської Республіки прийнятий 13 вересня 1922 р., де інститут кримінально-процесуальних витрат регламентувався у главі VI «Про строки і судові кошти», зокрема, у ст. ст. 93–95. Згідно зі ст. 93 цього Кодексу, судові кошти складалися: 1) із сум, виданих свідкам, експертам і перекладачам; 2) із сум, витрачених на зберігання, пересилання і дослідження речових доказів; 3) з інших непередбачених витрат, що їх зробив суд по даній справі. Отже, у цьому Кодексі вже чітко визначався перелік осіб, які мали право на відшкодування кримінально-процесуальних витрат. Додалися також інші непередбачені витрати суду на дану справу, що давало право розширити перелік витрат на дослідження доказів та долучати до них інші витрати на проведення судового розгляду [15, с. 31–32]. Ст. 94 передбачала, що суд, ухвалюючи вирок, вирішував у ньому питання про стягнення із засудженого судових коштів. Якщо у справі було засуджено декілька осіб, то суд, встановлюючи розмір судових коштів, що їх належало стягти з них, брав до уваги також їхній матеріальний стан. Відповідно до ст. 95 КПК 1922 р., у разі закриття справи або виправдання підсудного та коли особа, на яку належить покласти судові кошти, була малозабезпеченою, ці кошти покладалися на державну скарбницю. У разі закриття справи за примиренням сторін суд вправі був покласти судові кошти на обидві сторони. Звільняючи підсудного від застосування до нього покарання, суд теж міг стягнути з нього судові кошти.

У КПК УСРР, прийнятому 20 липня 1927 р., увага кримінально-процесуальним витратам приділялася у розділі 6, в ст. ст. 85–87 [16, с. 24]. Загалом можна зазначити, що

положення цього Кодексу практично повністю повторювали положення КПК 1922 р., проте, у п. 1 ст. 85 серед осіб, які мали право на відшкодування витрат, пов'язаних з явкою, називались ще потерпілі і поняті, а у п. 2 ст. 85 до сум, витрачених на зберігання, пересилання і дослідження речових доказів, додавалися інші витрати на вчинення дізнання і досудового слідства. 5 травня 1931 р. була прийнята примітка до ст. 85 КПК 1927 р., відповідно до якої було зазначено, що «визначаючи кримінально-процесуальні витрати у справах, в яких участь захисника була обов'язковою, якщо член колегії захисників виступає за призначенням суду, а підзахисний не був таким, що не мав коштів, суд встановлює розмір оплати праці захисника за такою оплати послуг колегії захисників. Ці кошти стягуються із засудженого для колегії захисників як судові витрати» [17, с. 21].

В той же період, на території Західної України діяло польське законодавство. Що стосується інституту кримінально-процесуальних витрат у цій правовій системі, то він детально регламентувався книгою X Кодексу кримінального провадження Республіки Польської, яка називалася «Кошти судові» і вміщувала 29 статей [18, с. 571–599], Правилами про судові кошти від 24 жовтня 1934 р. [19], які були викладені на 94 сторінках [20, с. 244–245].

Власне, у польському кримінально-процесуальному законодавстві усі судові кошти складалися з «судових оплат», які детально були регламентовані у розділі V Правил про судові кошти, та «коштів кримінального провадження», склад яких вичерпно подавався у КПК РП. Відповідно до ст. 587 КПК РП, до коштів провадження належали: 1) витрати на доставлення викликів та інших судових повідомлень; 2) витрати, пов'язані з переїздом суддів та інших осіб, з приводу слідчих дій; 3) кошти супроводу, перевезення і конвоювання обвинувачених, свідків і втікачів; 4) витрати, пов'язані з явкою, та винагорода свідків, спеціалістів (експертів) і перекладачів; 5) кошти судових оглядів та інших досліджень, проведених у ході провадження, кошти на пересилання і зберігання доказів і вилучених предметів, а також їх продажі; 6) кошти судових оголошень у пресі; 7) кошти утримання заарештованого; 8) кошти на оплату послуг захисників і представників сторін; 9) кошти виконання вироку.

Щодо судових оплат, то, відповідно до розділів II та V «Правил про кошти судові», до них відносились: 1) оплата за проведення записів і виписок; 2) оплата за внесення подань і заяв; 3) оплата канцелярська; 4) оплата за апеляцію і касаційну заяву; 5) оплата за покарання у вигляді позбавлення волі. У кримінальному процесі, крім того, було розмежування усіх витрат залежно від справ приватного чи публічного обвинувачення, відповідно і визначався порядок відшкодування і стягнення цих витрат. Зокрема, згідно зі ст. 574 КПК РП, приватний обвинувач під час подачі акту обвинувачення сплачував на рахунок коштів провадження грошовий завдаток. Розмір завдатку визначався залежно від рівня судової інстанції, до якої він звертався. У зв'язку з цим передбачалося, що до сплати такого завдатку справа не розглядалася. У разі засудження обвинуваченого з нього стягувались кошти провадження на користь обвинувача (параграфи 2, 3 ст. 578), а якщо обвинуваченого було виправдане або справу закрито – кошти провадження ніс приватний обвинувач (ст. 581).

Стосовно справ публічного обвинувачення, то у ст. 572 КПК РП закріплювалося правило, згідно з яким усі витрати у зв'язку з провадженням покривала державна казна, якщо кодекс не передбачав іншого. У кодексі також було детально регламентовано порядок відшкодування витрат

різним учасникам кримінального процесу. Так, у ст. 588 визначено порядок відшкодування витрат свідка: витрат, пов'язаних з явкою (вартість проїзду і харчування, якщо відстань до суду перевищувала 25 км), винагорода за відрив від звичайних занять. Враховувались навіть такі особливості, як використання кількох свідками одного транспортного засобу, виклик особи як свідка у декількох кримінальних справах. Ст. 599 визначала порядок відшкодування витрат експерта і перекладача, включаючи винагороду за роботу, вартість роботи, витрати, пов'язані з явкою. У ст. ст. 590–593 встановлювались особливості визначення розміру витрат, які підлягали відшкодуванню свідкам, експертам і перекладачам залежно від конкретних умов та порядку їх виплати. П'ять наступних статей регулювали порядок визначення, розмір інших витрат, які входили до складу коштів провадження. У ст. ст. 578–586 КПК РП також детально врегульовано порядок стягнення кримінально-процесуальних витрат у справах публічного обвинувачення.

За загальним правилом, усі кошти провадження стягувались із засудженого на користь державної казни. Якщо ж підсудний виправдовувався, то витрати відносились на рахунок державної казни. Крім того, враховувались такі особливості, як вчинення обвинуваченим декількох злочинів, визнання обвинуваченого винним лише у певній частині пред'явленого йому обвинувачення; вчинення злочину декількома особами (допускалася солідарна відповідальність обвинувачених); смерть обвинуваченого до набрання вироком законної сили. Ст. 598 визначала порядок звільнення підсудного від сплати коштів провадження та порядок відстрочки чи розстрочки їхньої оплати. Що стосується порядку і розміру покриття судових оплат, то він детально був визначений у розділі V «Правил про кошти судові», з урахуванням специфіки того чи іншого виду оплат, категорії кримінальної справи, особливостей провадження у ній. Щодо цивільних осіб, котрі залучалися до участі у процесі, то розмір коштів, які мали бути виплачені, визначався за правилами для загальних кримінальних судів. У цілому за Кодексом військового кримінального процесу кошти процесу повністю несла державна казна, і вони не стягувались із засуджених [20, с. 244–245].

У 1960 р. внаслідок правової реформи був прийнятий Кримінально-процесуальний кодекс. Кримінально-процесуальним витратам у ньому був присвячений ряд норм глави 7 «Строки і судові витрати» [21]. Склад кримінально-процесуальних витрат у цьому КПК залишився фактично таким самим, як і за КПК 1927 р. за тим лише винятком, що до нього вже не включалися витрати на оплату праці адвоката, який брав участь у справі за призначенням. З'явилася також нова ст. 92, яка визначала порядок відшкодування витрат свідкам, потерпілим, експертам, перекладачам і понятим, встановлюючи ту особливість, що за переліченими особами зберігався середній заріток за місцем основної роботи протягом часу, витраченого у зв'язку з явкою за викликом. Щодо порядку стягнення кримінально-процесуальних витрат із засудженого, то він залишався таким же, як і в попередньому кодексі. Вже у чинному КПК України, прийнятому у 2012 р., питанню процесуальних витрат присвячено главу 8 (ст. ст. 118–126), де розкриваються види процесуальних витрат, їх розподіл, визначення розміру та рішення щодо процесуальних витрат. Проте, звичайно, навіть на даному етапі розвитку суспільства, чинний КПК містить недоліки, які стосуються регулювання питання судових витрат у кримінальному провадженні і потребують вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нор В., Павлишин А. Історія інституту судових витрат у кримінальному процесі України / В. Нор, А. Павлишин // Наукові записки. Серія «Право». – Острог, 2001. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 354–358.
2. Русская Правда // Российское законодательство X–XX века : в 9 т. Т. I. Законодательство Древней Руси. – М. : Юрид. лит., 1984. – С. 27–129.

3. Падох Я. Суди і судовий процес старої України: Нарис історії / Я. Падох. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів, 1990. – 128 с.
4. Статут Великого Княжства Литовського 1588 года. – М.: 1854. – 301 с.
5. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К., 1997. – 548 с.
6. Законы о судопроизводстве по делам о преступлениях и проступках // Свод законов Российской империи. – СПб., 1857. – Т. 15. – Кн. 2. – 236 с.
7. Сидорова Н.А., Мещеряков Ю.В. Институт судебных издержек в уголовном процессе дореформенной России (первая половина XIX века) / Н.А. Сидорова, Ю.В. Мещеряков // Вестник ЛГУ. Серия 6. – 1988. – Вып. 1. – С. 60–65.
8. Воробейникова Т.У., Дубровина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX века: учеб. пособ. / Т.У. Воробейникова, А.Б. Дубровина. – К., 1973. – 68 с.
9. Устав уголовного судопроизводства 1864 г. // Свод законов Российской империи. – 1892. – Т. 16. – Ч. 1. – 298 с.
10. Кульчицкий В.С. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини : [навч. посіб.] / В.С. Кульчицкий, І.Й. Бойко, О.І. Мікула, І.Ю. Настасяк ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : Тріада плюс, 2002. – 82 с.
11. Stebelski P. Komentarz do Austriackiego postpowania karnego / Piotr Stebelski. – Lwów : Gubrynowicz i Schmidt, 1901. – 754 p.
12. Землянский П.Т. Инструкция для народных следователей. Житомир 1919 г. / П.Т. Землянский // Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти (на материалах УССР). – К. : Ред.-изд. отд. Киев. науч.-исслед. лаб. ВНИИ МВД СССР, 1972. – С. 232–259.
13. Землянский П.Т. Положение о народном суде Украинской Советской Социалистической Республики. Харьков, 1920 г. / П.Т. Землянский // Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти (на материалах УССР). – К. : Ред.-изд. отд. Киев. науч.-исслед. лаб. ВНИИ МВД СССР, 1972. – С. 260–272.
14. Землянский П.Т. Инструкция для народных следователей. Харьков 1921 г. / П.Т. Землянский // Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти (на материалах УССР). – К. : Ред.-изд. отд. Киев. науч.-исслед. лаб. ВНИИ МВД СССР, 1972. – С. 293–304.
15. Уголовно-процессуальный кодекс УССР с изменениями по 01 декабря 1924 г. и с алфавитно-предметным указателем. – Х. : Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1925 г. – 137 с.
16. Кримінально-процесуальний кодекс в редакції 1927 р. – К. : Юридичне видавництво Наркомюсту УССР. – 148 с.
17. Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР. Офіційний текст із змінами на 01 березня 1958 р. та з дод. постатейно-систематиз. матеріалів. – К. : Держполітвидав. УРСР, 1958. – 158 с.
18. Kodeks Postpowania Karnego z Komentarzem i Orzecnictwem Sctdu Najwyzszego do dnia 1 czerwca 1936 r. Opracowali J. Nisensoni M. Siewierski. – Warszawa, 1936. – 395 s.
19. Przepisy o kosztach sctdowych. Nowy tekst z R. 1938. Biblioteka wydawnictw prawniczych. – Lwiw, 1939. – 94 s.
20. Postpowanie Karne Wojskowe. Glównaksigarnia wojskowa. – Warszawa, 1920. – 268 s.
21. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1003-05>.